

ترس: یکی از عواطف متداول بین نوجوانان ترس است، ترس از شکست، ترس از اینکه نتواند از عهده وظایف محوله در مدرسه برآید، ترس از مواجهه با علائم بلوغ. بزرگترها نباید با رفتارهای خویش به این ترسها دامن بزنند و یکی از بهترین شیوه‌ها برای غلبه بر ترس‌ها و جلوگیری از وابستگی، رشد اعتماد به نفس می‌باشد.

اعتماد به نفس به فرد کمک می‌کند تا بتواند بهتر و بیشتر از توانایی‌های خود بهره بگیرد. برای رشد اعتماد به نفس می‌توانیم شرایطی را ایجاد نمایم که نوجوان در آن احساس موفقیت نماید و یا امکان موفقیت را برای وی فراهم کند. مثلاً معلم می‌تواند با طرح پرسش‌هایی در کلاس و فراهم آوردن شرایط موفقیت برای دانش‌آموزان اعتماد به نفس آنها را رشد دهد. «همچنین احترام گذاشتن به افکار و عقاید نوجوان، پذیرفتن همکاری و کمک به‌وی در انجام کارها و اجازه دادن به وی تا برای خودش برنامه‌ریزی نماید، می‌تواند در رشد اعتماد به نفس مؤثر باشد.»^۸

خشم: خشم نیز از دیگر عواطف بارز این دوره می‌باشد، هنگامی که نوجوان برای رسیدن به هدف خویش مانعی مشاهده می‌نماید، خشم وی تشدید می‌گردد و همین مسئله توانایی‌های او را در برخورد منطقی و مسالمت‌آمیز با حوادث روزمره کاهش می‌دهد.

«مهمترین عوامل ایجاد خشم در نوجوانان را می‌توان سلب آزادی، ممانعت از استقلال، نرسیدن به هدف، تبعیض، محرومیت، شکست، سرزنش و انتقاد و دخالت‌های بیجای والدین نام برد.»^۹

* تفاوت قائل شدن و تبعیض بین فرزندان دختر و پسر، صدمات جبران‌ناپذیری بر مردوی آنها وارد

ذوق و جوانان

مسئولیت مریان و خانواده

● حسین پوریختیار

● قسمت دوم

می‌کند. یک را پرتوقع و خودخواه و دیگری را سرخورده و نگران می‌نماید.

محبت: یکی از نیازهای عاطفی مهم نوجوان، نیاز به محبت است. والدین و مربیان خوب برای این دوره آنها هستند که با وجود بی میلی نوجوان برای برقراری رابطه، تماس خود را با وی حفظ نموده و با دزک موقعیت وی، خود را به صورت دوستی وفادار و رازنگه دار درمی آورند. هرگز نباید والدین، نوجوان را از سرچشمه زلال محبت خویش محروم نمایند، وی باید همواره احساس کند که او را دوست دارند، زیرا در غیر این صورت مانند تشنه‌ای خواهد بود که دسترسی به آب گوارا ندارد و برای رفع تشنگی هر زهرابه و گندابی را سر می‌کشد، چه بسا نوجوان برای ارضای این نیاز (محبت) به هرکس و ناکسی روی آورد و تحت تاثیر سخنان فریبنده افراد ناصالح واقع شود. دختران زیادی علت گرایش‌های انحرافی خود به افراد ناهل را محرومیت از محبت والدین و رابطه سرد آنها ذکر کرده‌اند، همچنین وابستگی شدید و غیر معقول پسران نوجوان به گروه همسال و بعضاً افراد ناباب و کشیده شدن به انواع انحرافات اخلاقی از جمله اعتیاد، یکی از علل عمده‌اش محرومیت از محبت والدین می‌باشد. البته به هیچ عنوان، اقراط در محبت و تن دادن به خواسته‌های غیر منطقی و نادرست نسبت به فرزندان توصیه نمی‌گردد، ولی وجود صمیمت و رابطه دوستانه در محیط خانواده و آموزشگاه ضرورتی انکارناپذیر است.

یکی دیگر از عواملی که تاثیر نامطلوب بر رفتار و نگرش نوجوان دارد، تبعیض است. در یک تحقیق، ۷۹ درصد از دانش آموزان از تبعیض رنج برده و خواسته‌اند که معلم نظر یکسانی نسبت به همه دانش آموزان داشته باشد.^{۱۰} همچنین تفاوت قائل شدن و تبعیض بین فرزندان دختر و پسر، صدمات جبران‌ناپذیری بر هردوی آنها وارد می‌کند. یک را پرتوقع و خودخواه و دیگری را

سرخورده و نگران می‌نماید.

*** وقتی کودک و نوجوان مرتب به عنوان تنبل، نادان و... مورد خطاب قرار گیرد، این ویژگی‌ها را جزء ساخت شخصیتی خویش تلقی نموده و عزت نفس وی خدشه‌دار می‌گردد**

توصیه می‌شود برای جلوگیری از اختلال در عواطف، عیب‌جویی نکنید و مرتب اشتباهات نوجوان را به رخش نکشید، هنگام انتقاد کردن به جای اینکه به شخصیت نوجوان حمله کنید او را پذیرفته و رفتار نادرستش را در حد ضرورت مورد انتقاد قرار دهید. اگر پیوسته نوجوان به حماقت و کودنی متصف شود وی این ارزیابی را به عنوان یک حقیقت قبول کرده و چه بسا برای فرار از تمسخر و سرزنش دیگران از تلاش در جهت بهره‌گیری از هوش و توانایی‌های خویش، خودداری نماید و با خودش بگوید «اگر کاری انجام ندهم، مورد انتقاد و تمسخر نیز واقع نمی‌شوم».

به بیان دیگر انتقاد از کل شخصیت (مانند: تو تنبلی، تو بدی، تو... و بر حسب زدن، باعث عصبانیت و سرکشی بیشتر شده و سپس احساس گناه و ندامت را تشدید می‌نماید. تداوم این مسایل زمینه مساعدی برای بزهکاری نوجوان فراهم می‌نماید. اصولاً قضاوت کودک و نوجوان درباره خودش و ارزش و احترامی که برای خود قائل می‌شود تحت تاثیر قضاوت و احترامی است که دیگران (مانند: خانواده، دوستان مدرسه) نسبت به وی دارند. وقتی کودک و نوجوان مرتب به عنوان تنبل، نادان و... مورد خطاب قرار گیرد، این ویژگی‌ها را جزء ساخت شخصیتی خویش تلقی نموده و عزت نفس وی خدشه‌دار می‌گردد و احساس کرامت و بزرگواری در فرد تضعیف می‌شود. امام هادی علیه السلام در این رابطه می‌فرمایند، «کسی که در خود احساس شخصیت اخلاقی نمی‌کند از شر او ایمن مباش».

برعکس وقتی با نوجوان با احترام و بزرگواری رفتار گردد این احساس در او رشد می‌یابد و مانع گرایش وی به بزهکاری و آلودگی می‌گردد. همانگونه که امام علی علیه السلام می‌فرماید: «آن کسی که در خود احساس عزت و بزرگواری نمود هیچ وقت آنرا با معصیت خوار نمی‌کند».

«مناسب است هنگام وارد کردن فشار به نوجوانان اطمینان دهیم که او را دوست داریم و هدف از افعال فشار رنجاندن وی نیست، بلکه برای انجام بهتر امور می‌باشد»^{۱۱} و با اعمال نادرست وی طوری برخورد نمائیم که به رفتار نامناسب خود پی برده و در عین حال مسئولیت رفتارش را بپذیرد مثلاً از او بخواهیم آشغال‌هایی را که در حیاط مدرسه ریخته است جمع نماید. در این گونه موارد تهدید کردن و ترسانیدن صحیح نیست، زیرا غیر مستقیم باعث لجبازی وی شده و درصدد انتقام برمی‌آید.

● مشکلات تحصیلی نوجوانان

آغاز دوران بلوغ معمولاً همزمان با دوره راهنمایی است و نوجوان با توجه به تحولات عاطفی، فکری و جسمی و صرف انرژی در جهت این تحولات و رشد سریع خویش، خسته به نظر می‌رسد به علاوه شرایط ویژه دوره راهنمایی از جمله تنوع دبیران، اضافه شدن دروس و ... باعث افت تحصیلی در بعضی از نوجوانان می‌گردد.

*** همیشه نمی‌توان تنبلی و یا بی میلی را دلیل عقب افتادگی تحصیلی دانست، گاهی علت شکست دانش آموزان را باید در خانواده جستجو کرد**

«اگر محتوای دروس و نحوه تدریس قابل فهم و جذاب نباشد، نوجوان علاقه و کششی نسبت به آنها پیدا نمی‌کند و چه بسا نسبت به رفتن به مدرسه بی میل گردد، بررسی دلایل شکست دانش آموزان در تحصیل احتیاج به مطالعه دقیق دارد، همیشه نمی‌توان تنبلی و یا

بی میلی را دلیل عقب افتادگی تحصیلی دانست، گاهی علت شکست دانش آموزان را باید در خانواده جستجو کرد، در خانواده های آشفته ارتباطات آنچنان خشک و نامردمی است که تمام فکر و اندیشه نوجوان را به خود مشغول می دارد و او را از توجه به پرداختن به درس بازمی دارد تغییر محل سکونت و تحولات خانوادگی (مثل طلاق، ازدواج و...) گاهی باعث عقب افتادگی در تحصیل می شود. ممکن است فرد نتواند به سهولت خود را با محیط و شرایط جدید وفق دهد و تغییر وضع را بپذیرد. برخی از دانش آموزان در خواندن کند هستند و نمی توانند خود را با کلاس هماهنگ نمایند این مسئله بخصوص در یادگیری زبان خارجه و ریاضیات بیشتر صدق می کند. در این مورد لازم است سطح تدریس با دانش آموزان متوسط پایین کلاس هماهنگ گردد تا شاگرد ضعیف بتواند بهره ای از کلاس ببرد.^{۱۲} همچنین عواملی مانند سخت گیری و خشونت افراطی حسادت، اضطراب، نبودن جو تحریک انگیز در محیط خانه و مدرسه، ترس بخاطر انتقاد پیوسته والدین و معلمین، فقدان رفتار مهربان و دوستانه نسبت به دانش آموزان در کلاس و مدرسه، نداشتن انگیزه بخاطر عدم اطلاع از اهداف تدریس برای دانش آموز نداشتن جای مناسبی برای درس خواندن در خانه، بی علاقه بودن دبیر، نبودن حسن رابطه با دانش آموزان، عدم احاطه دبیر به رشته تحصیلی خود، ازدحام کلاس ها، کمبود وسایل تحصیل، مذمت کردن تحصیل و تحصیل کردگان در محیط خانواده می توانند در ایجاد افت تحصیلی موثر باشند و لازم است با کوشش و هماهنگی خانه و مدرسه در جهت کاهش این عوامل تلاش شود.

معلمان و دبیران می توانند با مقایسه کردن فرد با خودش و دامن نزدن به رقابت های افراطی افراد و عدم مقایسه افراد با یکدیگر، به دانش آموز اجازه دهند تا بتوانند در جهت رشد استعدادهایش بدون اضطراب تلاش نمایند.

* مشکلات فردی زندگی و نارسایی های شخصی رانباید به هیچ عنوان در کلاس مطرح نمود، زیرا از یک طرف ارزش معلم کاسته شده و از طرف دیگر دانش آموز نسبت به تحصیل بدبین می گردد.

در شروع کلاس، بحث و گفتگو در مورد اهداف درس می تواند در رشد انگیزه دانش آموزان موثر باشد، بهتر است در صورت امکان از وسایل کمک آموزشی مانند فیلم، اسلاید و گردش علمی استفاده گردد. همانگونه که اکثریت معلمان و دبیران گرامی به خوبی عمل می نمایند مشکلات فردی زندگی و نارسایی های شخصی رانباید به هیچ عنوان در کلاس مطرح نمود، زیرا از یک طرف ارزش معلم کاسته شده و از طرف دیگر دانش آموز نسبت به تحصیل بدبین می گردد. خانواده لازم است انگیزه درس خواندن را با ارائه الگوی عملی در فرزندان ایجاد نمایند، مثلاً والدین می توانند ساعتی را به مطالعه اختصاص دهند تا فرزندانشان از آنها سرمشق بگیرند. گفتگو در مورد تحصیل و شغل آینده فرزند، مساعد نمودن جو خانوادگی و فضای لازم به منظور مطالعه فرزندان کمک به فرزندان در جهت تنظیم برنامه درسی و اجرای آن می تواند در رشد علاقه و انگیزه به درس موثر باشد. حساسیت و فشار افراطی و غیرمعمول از جانب والدین در رابطه با درس خواندن می تواند نتایج عکس داشته باشد.

یکی از عواملی که در مطالعه دانش آموزان اختلال ایجاد می کند، مشاهده افراطی تلویزیون، ویدئو و بازی های کامپیوتری (آتاری) می باشد. متأسفانه تماشای بیش از حد، در بعضی از خانواده ها، به صورت یک عادت نامطلوب درآمده است. به عنوان نمونه اکثریت نوجوانان و خانواده هایی که در یک مدرسه مورد پرسش واقع شده بودند، اظهار کرده اند که تقریباً از ابتدا تا انتهای برنامه ها، تلویزیون در منزل روشن می باشد و معمولاً کودکان تا نیمه های

شب به تماشای آن می نشینند، والدین باید با ارائه یک الگوی عملی، فرزندان خویش را به استفاده درست از تلویزیون و صرف وقت معقول برای تماشای آن عادت دهند، چه بسا مشاهده بعضی از برنامه های تلویزیونی برای عده ای از کودکان مفید نباشد و علاوه بر اینکه فرصت مطالعه و پرداختن به امور ضروری را از آنها بگیرد، آثار نامطلوبی نیز بر آنها بجا بگذارد. استفاده نادرست از ویدئو نیز از عوامل قابل ذکر در این رابطه می باشد، فیلم های مرسوم ویدئو، معمولاً یا خشونت و پرخاشگری را به معرض نمایش می گذارند و یا بی بند و باری و صحنه های برانگیزاننده مسائل جنسی را ارائه می دهند. با توجه به اینکه نوجوان با قهرمانان فیلم ها همانندسازی می نماید، سعی می کند در زندگی واقعی خویش آنها را سرمشق قرار دهد، لذا با مشاهده فیلم های مذکور، پرخاشگری و تمایلات جنسی تشدید شده و رفتارهایی مغایر با فرهنگ و اخلاق پذیرفته شده اجتماعی ظاهر می سازد. نمونه زیر گوشه ای از حوادث خطرناکی است که همه روزه در سطح وسیعی اتفاق می افتد.

از طرفی خواهر و برادر و سایر اعضای خانواده ای که در کنار یکدیگر نشسته و به تماشای صحنه های زنده فیلم های ویدئو نگاه می کنند، حرمت ها در بینشان شکسته شده و زمینه های انحراف در جمع خانواده فراهم می گردد و از اهمیت ارزش های اخلاقی کاسته می شود. از طرفی انرژی روانی اعضای خانواده بخصوص نوجوانان، صرف تخیلات و عواقب مشاهده صحنه های فیلم می گردد، و آنها که سرشار از انرژی و استعداد خدادادی هستند در برابر وظایف محوله و درس و یادگیری ناتوان ظاهر می شوند.

پخش فیلم‌های خشونت‌آمیز، جرم‌آفرین است

تهران - خبرگزاری جمهوری اسلامی -
۱۳۷۱/۷/۱: هفته‌نامه آمریکایی «نیوزویک»
ایماد جدیدی از خشونت را در آمریکا بر اثر
دیدن فیلم‌های توأم یا خشونت فاش ساخت.
به نوشته «نیوزویک» فردی که ۶ زن را در
نیویورک مثله کرده بود، اعتراف کرد که بعد از
دیدن یک فیلم خشونت‌آمیز، دست به این
جنایت فجیع زده است.

«نیوزویک» نوشت: میزان فیلم‌های
خشونت‌بار، بیش از پیش افزایش یافته است و
براساس تحقیق مجله «راهنمای تلویزیون»
تنها در یک روز معمولی در دوم آوریل گذشته
در «واشنگتن»، محققان یک هزار و ۸۴۶
فقره خشونت از تلویزیون را محاسبه کرده‌اند.
این هفته‌نامه نوشت: کارتهای کودکان،
بیشترین خشونت را در بردارند و به دنبال آن
بیشترین خشونت از طریق فیلم‌های سینمایی،
تلفیقات، اسباب‌بازی و نوارهای موسیقی و
ویدئویی است.

نیوزویک نوشت: اعمال جدی خشونت
نظیر قتل و ضرب و جرح، بیشترین شمار
خشونت‌هایی است که از طریق تلویزیون و یا
نوارهای ویدئویی پخش می‌شوند و در مجموع
در ۲۰ درصد از خشونت‌ها تفنگ و هفت‌تیر
به کار می‌رود.

سرریس اجتماعی: باتوجه به اینکه در
تحقیقات مختلف، تاثیر فیلم‌ها و برنامه‌های
خشونت‌آمیز و جنایی در کاربرد آن توسط
افراد، مشاهده شده است. این خیر می‌تواند
هشدار باشد که در تولید و پخش فیلم
مورد توجه قرار گیرد.

قرآن در نگاه

دانش آموزان دختر

اشاره:

در تابستان گذشته دانش‌آموزان برگزیده استانها در
مسابقه قرآن و نهج‌البلاغه در اردوی تبریز در فضایی
معنویت خیز و روحانی گرد آمدند بهانه‌ای بود تا دفتر
قلیشان را بکشایند و احساس و باور خویش نسبت به
قرآن را بازگویند آنچه می‌خوانید قسمتی از این
عواطف پاک و شکوفاست.

● پی‌نوشت‌ها:

۸. شعاری‌نژاد، علی‌اکبر، «روانشناسی رشد»، ص ۲۸۷
۹. شفیع‌آبادی، عبدالله، «امانی روانشناسی رشد»،
ص ۹۲
۱۰. احمدی، سید احمد، «روانشناسی نوجوانان و
جوانان»، ص ۷۸
۱۱. شعاری‌نژاد، علی‌اکبر «روانشناسی رشد»، ص
۳۸۰
۱۲. احمدی، سید احمد «روانشناسی نوجوانان و
جوانان»، صص ۶۵ - ۷۴